Téma smutku a ztráty v tvorbě Karoliny Jonderko

Daria Adamczyk

Teoretická bakalářská práce

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Opava 2026

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Téma smutku a ztráty v tvorbě Karoliny Jonderko

Daria Adamczyk
Teoretická bakalářská práce
Opava 2026

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Téma smutku a ztráty v tvorbě Karoliny Jonderko

The theme of grief and loss in the works of Karolina Jonderko

Daria Adamczyk
Teoretická bakalářská práce
Opava 2026

Obor: Tvůrčí fotografie

Vedoucí práce: MgA. Arkadiusz Gola, Ph.D.
Oponent: MgA. Bc. Iwona Germanek
Opava 2026

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2025/2026

Zadávající ústav:	Institut tvůrčí fotografie
Studentka:	Daria Adamczyk
UČO:	64416
Program:	Tvůrčí fotografie
Téma práce:	Téma smutku a ztráty v tvorbě Karoliny Jonderko
Téma práce anglicky:	The theme of grief and loss in the works of Karolina Jonderko
Zadání:	Práce se bude zabývat fotografií jako médiem, které podporuje proces prožívání smutku a ztráty. Výchozím bodem analýzy budou fotografické projekty Karoliny Jonderko, v nichž se umělkyně vyrovnává se svým vlastním smutkem i smutkem svých protagonistů. Cílem práce je ukázat, jakým způsobem může fotografie sloužit jako nástroj ke zklidnění traumatu, uchování stop přítomnosti a budování narativu kolem hraničních zážitků. V práci bude fotografie představena nejen jako záznam reality, ale také jako médium paměti a prostor umožňující zpracování obtížných zážitků spojených se ztrátou a smrtí.
Literatura:	On Grief and Grieving: Finding the Meaning of Grief Through the Five Stages - Elisabeth Kübler-Ross, David Kessle (2007). Pivac, D., & Zemunik, M. (2020). The Self-Portrait as a Means of Self-Investigation, Self-Projection and Identification among the Primary School Population in Croatia. Center for Educational Policy Studies Journal, 10(4). Alter-Muri, S., & Klein, L. (2007). Dissolving the Boundaries: Postmodern Art and Art Therapy. Art Therapy, 24(2), s. 82–86. Smith, Fiona. "Seeing and Being Seen: Self-Portraiture in Art Therapy." (2008). s. 7-10.
Vedoucí práce:	MgA. Arkadiusz Gola, Ph.D.
Datum zadání práce:	28. 5. 2026

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT

Práce se zabývá fotografií jako médiem, které usnadňuje proces prožívání smutku a ztráty. Výchozím bodem analýzy jsou fotografické projekty Karoliny Jonderko, v nichž se umělkyně vyrovnává s vlastním smutkem i smutkem svých protagonistů. Cílem práce je ukázat, jakým způsobem může fotografie sloužit jako nástroj ke zpracování traumatu, uchování stop přítomnosti a budování narativu kolem hraničních zážitků. V práci je fotografie představena nejen jako záznam reality, ale také jako zprostředkování paměti a prostor umožňující zpracování obtížných zážitků spojených se zármutkem.

KLÍČOVÁ SLOVA

polská fotografie, fotografie 21. století, arteterapie, smutek, ztráta, vztahy

ABSTRACT

This work explores photography as a medium that supports the process of grieving and coping with loss. The analysis takes as its starting point the photographic projects by Karolina Jonderko, in which the artist confronts both her own grief and that of her subjects. The aim of the thesis is to demonstrate how photography can serve as a tool for coming to terms with trauma, preserving traces of presence, and constructing narratives around extreme experiences. In this thesis, photography is presented not only as a record of reality, but also as a medium of memory and a space enabling the processing of difficult experiences associated with loss and grief.

KEYWORDS

Polish photography, 21st-century photography, art therapy, grief, loss, relationships

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze citované zdroje, které uvádím v bibliografi ckých odkazech.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala Karolíně Jonderko za čas, který mi věnovala, a za to, že se se mnou podělila o své cenné zkušenosti.
Poděkování směřuji také k MgA. Arkadiuszovi Golovi, Ph.D., za podporu a cenné připomínky při vypracování této práce.

SOUHLAS SE ZVEŘEJNĚNÍM

Souhlasím, aby tato bakalářská práce byla zařazena do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě, do knihovny Uměleckoprůmyslového musea v Praze a zveřejněna na internetových stránkách Institutu tvůrčí fotografi e FPF SU v Opavě.

V Opavě, 28. července 2026 Daria Adamczyk

© Daria Adamczyk | ITF FPF Slezské univerzity v Opavě

OBSAH

1. Fotografie jako prostředek k vyrovnání se se ztrátou..... 13
2. Autoportrét jako nástroj autoterapie..... 25
3. Karolina Jonderko – cesta autorky..... 31
4. Tvorba: 39
4.1. Autoportret z Matką..... 41
4.2. Lost..... 47
4.3. Reborn..... 53
4.4. „Archiv paměti“..... 61
5. Závěr..... 65
6. Výstavy..... 72
7. Ocenění..... 75
8. Bibliografie..... 79
8.1. Internetové stránky..... 83
8.2. Jmenny rejstřík..... 85

1. FOTOGRAFIE JAKO PROSTŘEDEK K VYROVNÁNÍ SE SE ZTRÁTOU

1. FOTOGRAFIE JAKO PROSTŘEDEK K VYROVNÁNÍ SE SE ZTRÁTOU

„Všechno pomíjí. Staré ustupuje novému, a tak se svět posouvá vpřed.“[1] Ztráta je neodmyslitelnou součástí života. Ztrácíme blízké, vztahy, věci, milovaná místa. Některé ztráty prožíváme bez většího dopadu, jiné se v nás zapsaly hlubokou stopou a změnily celý náš život. Smutek je přirozená emocionální reakce na ztrátu blízké osoby, která může zahrnovat smutek, hněv, pocit viny, únavu, problémy se spánkem, ztrátu chuti k jídlu a změny ve společenských vztazích. Samotná zkušenost ztráty s sebou nese obrovskou emocionální zátěža změny, které v člověku probíhají, aby se mohl vyrovnat s novou realitou. Prožívání ztráty se může týkat různých aspektů života, nejen smrti, ale také ukončení vztahu, stěhování, rozvodu, ztráty zaměstnání či změny zdravotního stavu. Na rozsah truchlení má vliv mnoho vnitřních aspektů osoby, která ztrátu prožívá, jako je věk, vyspělost, druh vazby se ztracenou osobou nebo předmětem, stejně jako vnější okolnosti. Každá ztráta je jiná a nelze je mezi sebou srovnávat. Každý prožívá tento jev jiným, jedinečným způsobem, avšak všechny případy spojují fáze vyrovnávání se s novou situací. Tyto fáze byly vědecky zpracovány a popsány doktorkou Elisabeth Kübler-Rossovou[2]. Podle této studie procházíme v průběhu truchlení fázemi popření, hněvu, smlouvání, deprese a přijetí.[3] Popření je fáze šoku a nedůvěry, ve které se bráníme pravdě o ztrátě. Když nastane okamžik, kdy se musíme vyrovnat s obtížnou situací, přichází hněv na sebe sama a na osud, který nás potkal. Když hněv nepomáhá k vyřešení problému, nastává období smlouvání. Jedná se o fázi zpochybňování toho, co se stalo nebo právě děje, pocitu viny, uvažování typu „kdyby jen…“ nebo „co by bylo, kdyby“.Následuje deprese, v níž se projevuje pocit smutku, apatie a prázdnoty. Poslední fází každého truchlení je přijetí. Je to čas, kdy začínáme změnu přijímat a posuneme se dál. Autorka modelu pěti fází píše, že každý tímto procesem prochází individuálně, ne nutně lineárně přes všechny fáze, ani v uvedené posloupnosti, ani se stejnou intenzitou prožívaných emocí. „Náš smutek je stejně individuální jako náš život.“[4]

---

1 Rafał Kosik

2 švýcarsko-americká psychiatrička, autorka a tvůrkyně pěti fází truchlení známého jako „model Kübler-Rossové“.

3 On Grief and Grieving: Finding the Meaning of Grief Through the Five Stages - Elisabeth Kübler-Ross, David Kessle (2007) s. 7-25

4 Ibidem, s. 7

Fot. 1. Joanna Szpak- Ostachowska- *Sześć wazonów*, přístup: *https://joannaszpak.com/portfolio/szesc-wazonow*

Tento aspekt života, který má na člověka tak silný vliv, že se stal námětem uměleckých děl. V průběhu staletí můžeme jmenovat mnoho umělců, kteří využívali umění jako formu autoterapie, tvořili z pocitu ztráty, aby utišili bolest a vyrovnali se s nepříjemnou zkušeností. Týká se to všech druhů umění, od malířství a poezie přes hudbu až po divadlo. Nemohlo to minout ani fotografii.

Joanna Szpak Ostachowska vytvořila projekt *Sześć wazonów* v němž vypráví o bolesti a stesku tváří v tvář smutku. Smutku jako nepředvídatelnému a nelineárnímu procesu. Ve vizuálním sdělení využívá květiny, jejichž život končí v okamžiku utržení, a čas jejich obdivování je ve skutečnosti pozorováním pomalé smrti rostlin.[1] Autorka vzpomíná, že celý projekt vznikl po ztrátě matky, kdy fotografování bylo výsledkem terapeutického procesu a fotografie vznikly jako gesto uctění emocí, které tehdy autorku provázely. Název *Sześć wazonów* je doslovnou narážkou na památku zesnulé matky - šest váz na květiny, které po ní zůstaly.[2]

---

1 https://joannaszpak.com/portfolio/szesc-wazonow

2 Iga Niewiadomska „Sześć wazonów” - opowieść o kwiatach, stracie i żałobie - Głębia ostrości - podcast Polskiego Radia https://open.spotify.com/episode/2SN54FU11rXARIV5dl7Alo?si=475958156e184ef4

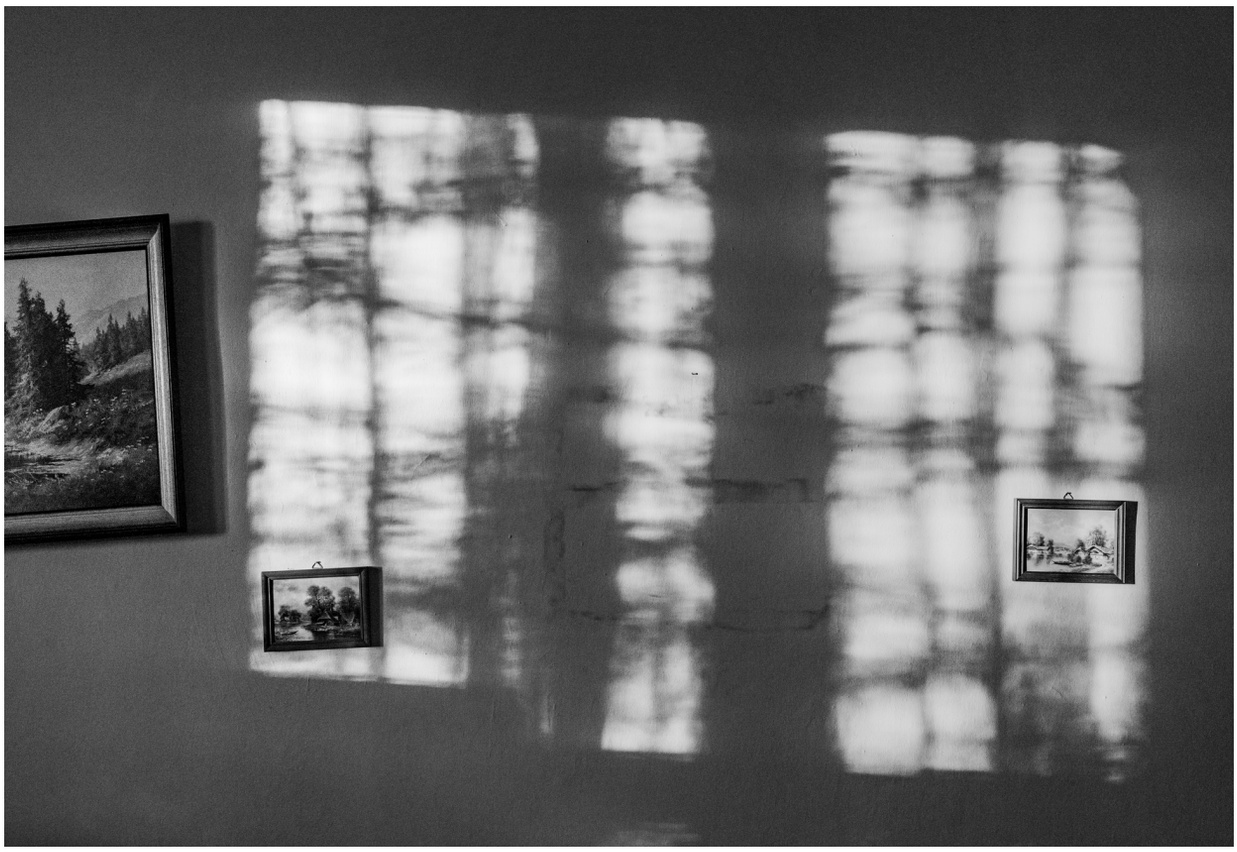

Fot. 2. Paulina Bajorowicz- z cyklu *„Tato, pa"*

Paulina Bajorowicz se ve svém projektu *Tato, pa* vyrovnává se ztrátou rodiče. Jak autorka říká, na smrt se připravovala už dlouho, protože věděla, že dříve či později přijde. Nečekala však emoce, které s touto ztrátou přišly. Prázdnota, stesk, podivné zkreslení reality. Za začátek smutku považuje okamžik, kdy si uvědomila, že je už konec. Naopak si není jistá, zda už ten moment, kdy smutek skončí, už nastal a zda vůbec někdy nastane. Ve svém projektu představuje průřez různými emocemi, od idealizujících, kde se objevuje hodně stesku, přes méně pozitivní emoce až po zlost a touhu vytěsnit informace o ztrátě z hlavy. Projekt vznikl v důsledku nezájmu o jiné témata či osoby v daném období. Přiznává, že téma by se dalo prozkoumat ještě hlouběji a hledat v něm více emocí, ale nechce se do něj už znovu pouštět, pouze se posunout dál. O tvůrčím procesu říká, že sám o sobě nebyl terapeutický, ale nyní s odstupem času dokáže vidět, co tehdy cítila a prožívala. *„V fotografiích jsem nehledala hlubší motivy. Bylo to zrcadlo toho, co cítím."*

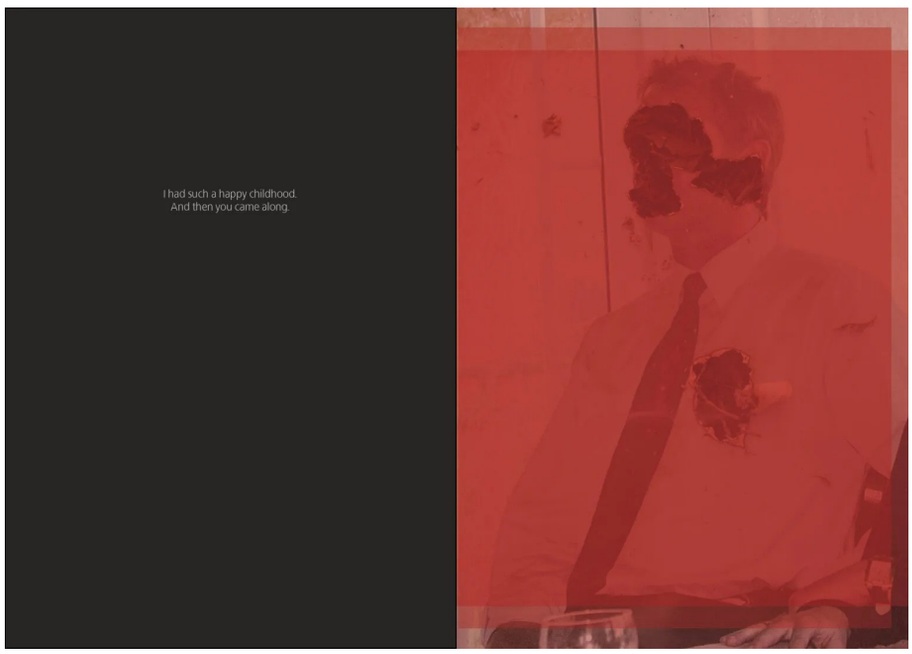

Fot. 3 i 4 Sina Niemeyer- *You Taught Me How to Be a Butterfly Only By You Could Break My Wings*, přístup: *https://sinaniemeyer.com/projects/fuer-mich-a-way-of-reconciliation/*

Obrovskou bolestí je ztráta zdraví nebo dětství. Příkladem díla, které vzniklo autoterapeutickým způsobem, je kniha Siny Niemeyerové *You Taught Me How to Be a Butterfly Only By You Could Break My Wings*. Umělkyně v ní vypráví o sexuálním zneužívání, které zažila jako dítě. Tato krutá zkušenost zanechala v autorce obrovskou jizvu, s níž žije dodnes, avšak kromě aspektu traumatu se dá usuzovat, že v tomto projektu se objevuje ještě jedno hledisko – náhlé vytržení z dětského světa. *„I had such a happy childhood. A pak jsi přišel ty.“ „Zničil jsi všechno,“* můžeme si přečíst na stránkách knihy.[1] Tento cyklus se pravděpodobně tedy dotýká také smutku nad ztraceným dětstvím.

V průběhu života dochází k pomalým proměnám, které jsou s odstupem času mnohem viditelnější než při každodenním pozorování. Fotografování těchto změn je podle mého názoru způsobem, jak se vyrovnat s procesem ztráty – pokusem zachytit a zpracovat pomíjivost již v průběhu jejího trvání. Zároveň dokumentování reality umožňuje zachránit objekty, místa a komunity před zapomenutím. Zaznamenávání stavu prostor, budov či života místních skupin může mít podobu ochrany kulturního dědictví. Příkladem jsou fotografové dokumentující proměny hornických oblastí, k nimž v současné době velmi intenzivně dochází na Horním Slezsku. Projekt *ROW 577* Marka Lochera je příběhem o osudech čtyř dolů: v Chwałowicích, Jankowicích, Rydułtowach a Radlinu. Jak říká sám autor projektu: *„…Společným rysem je stáří těchto dolů, nejmladší má 100 let, nejstarší existuje již 217 let.“* Zaměřil se na zachycení prvků a rysů konstrukcí, které budou svědčit o plynoucím čase. Na fotografiích spojil artefakty minulých let se současným okolím i s personálem, který v dolech v současnosti pracuje.[2]

1 https://sinaniemeyer.com/projects/fuer-mich-a-way-of-reconciliation/

2 https://mareklocher.myportfolio.com/row577

Fot. 5. Marek Locher- *ROW 577*
přístup: *https://mareklocher.my-portfolio.com/row577*

Fot. 6. Marek Locher- *ROW 577*
přístup: *https://mareklocher.myportfolio.com/row577*

Fot. 7. Łukasz Zawada- *KWK Piekary*
přístup: *https://sztolnia.com.pl/kopalnie*

Łukasz Zawada, který se profesionálně zabývá dokumentací technického stavu hornických objektů, ve svých snímcích zachycuje etapy revitalizace a dokumentuje extrémní pracovní podmínky horníků. Fotografie zachycují průmyslovou krajinu Horního Slezska nejen jako záznam průmyslové architektury, ale především jako svědectví společenských a kulturních proměn. Charakteristickým prvkem těchto fotografií je zaměření na detaily zničených stěn, stopy práce, stroje či prázdné prostory po někdejší těžební činnosti. Díky tomu není důl zobrazen pouze jako průmyslový objekt, nýbrž jako místo poznamenané vzpomínkami lidí a historií regionu. Fotografie mají dokumentární charakter, zároveň však nesou silný emocionální a reflexivní náboj. Kromě obrovské dokumentární hodnoty mají také význam pro ochranu kulturního dědictví. Fotografie plní funkci archivu proměn světa dolů, který postupně mizí.[1]

1 https://sztolnia.com.pl/kopalnie ; https://pokladykultury.com.pl/lukasz-zawada-fotograf--podziemia/

Fot. 8. Agnieszka Kowalczyk- *z cyklu „...najpierw należy się pożegnać”.*

Agnieszka Kowalczyk je fotografka pocházející z Horního Slezska. Od roku 2020 fotografovala poslední roky existence dolu „Wujek“, který byl uzavřen 1. dubna 2026. Jak sama říká, začala toto místo fotografovat z zvědavosti a fascinace, které ji provázely na počátku její fotografické cesty. Když získala povolení k fotografování dolu a začala se v jeho areálu pravidelně objevovat, zvědavost začala ustupovat poznání, že je svědkem velké proměny a přetvoření Horního Slezska v něco zcela nového. Během fotografování pro ni bylo důležité toto místo zachytit na snímcích. Zachránit vzpomínku na normálnost a stopy každodenního života v dole, než vše nenávratně zmizí. Autorka se obává, že se zmizením dolu na jeho místě vyrostou moderní objekty, které budou v kontextu příběhu o regionu a jeho historii bezduché. „Když jsem byla v dole, nacházela jsem se v prostředí, které sice není úplně moje, protože nepo*cházím z hornické rodiny, ale přesto je to prostředí, ve kterém jsem vyrostla, které jsem vnímala, když jsem si hrála na ulici v oblacích šedého kouře z pecí na uhlí. Je pro mě těžké to popsat přesněji, ale cítila jsem se tam jako doma, jako bychom byli naladěni na stejnou vlnu, i když jsme často mluvili o jiných věcech. To je asi ta slezská identita, o které se teď tolik mluví.“*

2. AUTOPORTRÉT JAKO NÁSTROJ AUTOTERAPIE

2. AUTOPORTRÉT JAKO NÁSTROJ AUTOTERAPIE

Člověk se odjakživa zajímal o zkoumání své podstaty. V průběhu staletí analyzoval svůj vlastní charakter, své úvahy a pozoroval svůj odraz. Potřeba analyzovat a zpochybňovat vlastní osobu se rozvíjí spolu s utvářením sebeuvědomění a stává se jedním ze základů formování Já. Tato fascinace vyplývá ze snahy o sebepoznání a seberealizaci, vnímaných jako jeden z nadřazených cílů života.[1] Autoportrét představuje pro umělce již po staletí výjimečnou formu tvůrčího vyjádření. Na rozdíl od pouhého zobrazení vlastního vzhledu umožňuje autoportrét ztvárnit individuální prožitky, emoce a způsob vnímání reality. Tvůrci realizují autoportréty různými technikami, mimo jiné v malířství, sochařství a fotografii. Často se zobrazují při tvůrčí práci nebo využívají symboly zdůrazňující jejich zájmy a povahu umělecké činnosti. Nezřídka sahají také po mytologických a náboženských motivech, čímž svým vyobrazením propůjčují metaforický význam. Díky tomu se autoportrét stává nejen záznamem vzhledu autora, ale také svědectvím o jeho osobnosti, přesvědčeních a emocích. Pro mnoho tvůrců je také způsobem, jak interpretovat společenskou a kulturní realitu, a zároveň nástrojem, který jim pomáhá vyrovnat se s vlastními prožitky a zkušenostmi. „Ve výzkumu je autoportrét představován především jako odraz osobnosti, prostředek sebepoznání a zkoumání ve fyzické i psychologické rovině, synergie introspekce a vizuální konkretizace, která se často objevuje zcela instinktivně, bez ohledu na dobu a věk, a je společná všem lidem.“ [2]

1 Pivac, D., & Zemunik, M. (2020). The Self-Portrait as a Means of Self-Investigation, Self-Projection and Identification among the Primary School Population in Croatia. Center for Educational Policy Studies Journal, 10(4), s. 145. https://doi.org/10.26529/cepsj.927

2 Ibidem, s. 145

Fot. 9. Karolina Jonderko- *Autoportret*

Fot. 10. Karolina Jonderko- *Autoportret*

Vzhledem k rozmanitosti forem, v nichž může být autoportrét realizován, a ke skutečnosti, že tvůrce nevědomě přenáší do svého díla prvky vlastní osobnosti, emocí, zkušeností a způsobu vnímání světa, našel autoportrét uplatnění i jako diagnostický nástroj v psychiatrii, psychologiia dalšíchterapeutických a rehabilitačních aktivitách.[1] Analýza způsobu, jakým je člověk zobrazen, může poskytnout cenné informace o jeho sebeobrazu, úrovni sebepřijetí a aktuálním emocionálním stavu nebo vztahu jedince k okolí. V terapeutické praxi umožňuje tvorba autoportrétů znázornit, jak daná osoba vnímá sama sebe, a také usnadňuje vyjádření obsahu, který se často těžko dá vyjádřit slovy. Tvůrčí proces napomáhá sebereflexi a podněcuje k zamyšlení nad různými aspekty vlastní identity, životní historií, prožívanými emocemi a plněnými společenskými rolemi. Samotné pozorování a ztvárnění vlastního obrazu se stává příležitostí k hlubšímu sebepoznání a budování povědomí o vlastních zkušenostech. Zvláštní roli v tomto kontextu hraje fotografický autoportrét , který umožňuje pohled na sebe z určitého odstupu a z vnější perspektivy. Díky fotografii může člověk vidět svůj obraz způsobem, který se blíží tomu, jak je vnímán ostatními, což napomáhá konfrontaci vlastních přesvědčení o sobě se skutečným obrazem. Takováto zkušenost může vést k lepšímu pochopení vlastní identity, ke zvýšení sebeuvědomění a může podporovat proces změn probíhajících v rámci terapie.[2]

1 Alter-Muri, S., & Klein, L. (2007). Dissolving the Boundaries: Postmodern Art and Art Therapy. Art Therapy, 24(2), 82–86. https://doi.org/10.1080/07421656.2007.10129584

2 Smith, Fiona. “Seeing and Being Seen: Self-Portraiture in Art Therapy.” (2008). S. 7-10

3. KAROLINA JONDERKO- CESTA AUTORKY

3. KAROLINA JONDERKO- CESTA AUTORKY

Narodila se v roce 1985 ve městě Rydułtowy, které leží v jižním Polsku ve Slezském vojvodství. Rydułtowy je hornické město s více než dvousetletou tradicí těžby. Přímo v Rydułtowách se nachází uhelný důl Rydułtowy, postavený v roce 1806, který patří k nejstarším aktivním dolům v Polsku. Původně nesl název „Charlotte“, po druhé světové válce však byl přejmenován na „Rydułtowy“. Město je velmi silně spjato s těžebním průmyslem, který pohání jeho hospodářský rozvoj. Místní komunita se po desítky let formovala na základě pracovního rytmu dolu a pocitu sounáležitosti. Hornické tradice se hluboce zakořenily v kultuře a společenském životě města. Dalším charakteristickým rysem města Rydułtowy je skutečnost, že leží na území Slezska, kde se lidé dodnes domlouvají nejen v polštině, ale i ve slezštině. Karolininina matka pocházela z Rydułtów. V mládí studovala na hudební univerzitě v Katovicích. Byla velmi dobrá pianistka, trpěla však velkou trémou, astala se učitelkou hudby a rytmiky. Otec pochází z Chorzowa. Měl studovat architekturu, kam podal přihlášku, ale jeho rodiče ji nechali převést na hornictví. Ve svém povolání byl proto velmi nešťastný. V prvních letech pracoval „pod zemí“, ale brzy si všimli jeho kreslířských schopností, což mu umožnilo přeložení na seismickou stanici. Oba žili vedle hornictví a necítili se být jeho součástí, ale byli velmi spjati se Slezskem a slezskou identitou. „Doma nemluvili slezsky jen proto, že v té době byl slezský jazyk zakázán a chtěli, abych už lépe mluvila polsky. Babička se mnou však vždy mluvila slezsky a od ní jsem se naučila nejvíc. A taky na dvoře. Máma dokonce psala magisterskou práci o slezských vlasteneckých písních a děti, které učila, znaly všechny písničky spojené se Slezskem a hornictvím.“ Kromě rodičů vyrůstala se starší sestrou, která se odstěhovala z rodného domu, když bylo Karolíně 9 let. Dětství a dospívání strávila studiem na škole v Rydułtowech. Jako dítě byla velmi introvertní. Nedokázala mluvit o svých emocích a navazování kontaktů a vztahů s vrstevníky pro ni bylo velmi obtížné. Vzpomíná, že ve školních letech se držela stranou a stávalo se, že byla šikanována. Mezilidské vztahy a čtení emocí z tváří se učila z filmů a televizních pořadů, které sledovala.

Fot.11. Karolina Jonderko- *:If I lay here, Rydułtowy, Polska*

Volné chvíle trávila v kině na ulici Dworcowa. Byla si velmi blízká s babičkou z matčiny strany – Jole. Jako dítě, a posléze i v dospělosti, s ní trávila spoustu času. Dům, ve kterém babička bydlela, je místem, kde o několik let později vznikly fotografie pro projekt „Autoportrét s matkou“. Za začátek svého fotografického dobrodružství považuje své osmnácté narozeniny, kdy jí otec daroval fotoaparát Zenit, kterým začala fotografovat svého milovaného psa, velkéhohuskyho. Jejím prvním digitálním fotoaparátem byl model HP s rozlišením 2 megapixely, který se objevil v roce 2006. Studium fotografie zahájila v letech 2006–2007 ve škole Fotoedukacja[1] v Katovicích. Tam se naučila fotografické základy, jako je clona, expoziční čas a perspektiva. V té době fotografovala naprosto všechno, kromě lidí. Dalším milníkem v jejím fotografickém vzdělávání byla Varšavská filmová škola[2] v letech 2007–2009. Chtěla se tam naučit myslet fotograficky. Za zlom v této oblasti považuje kurzy u profesora Jarnuszkiewicze[3], který ji naučil fotograficky „vidět“, a ne jen se dívat. Pochopila, že za fotografií by měla stát nějaká myšlenka, hlubší poselství nebo hodnota. V roce 2008, po smrti své matky, začala vnímat fotografii zcela jiným, autoterapeutickým způsobem. Karolina sama říká, že kdyby nebylo smrti její matky, nestala by se fotografkou. Původně se měla stát učitelkou angličtiny, avšak po získání bakalářského titulu na Pedagogické vysoké škole ve Wodzisławi Śląském v roce 2008 si uvědomila, že necítila v sobě povolání, a tuto kariérní cestu opustila. Krátce po smrti matky přišla během tří let o dalších šest blízkých osob, což pro Karolinu bylo velmi těžké a výrazně ovlivnilo její fotografickou tvorbu.

1 Škola fotografie Fotoedukacja v Katovicích
2 Varšavská filmová škola ve Varšavě, založená v roce 2004.
3 Prof. Prot Jarnuszkiewicz

Fot. 12-14. Karolina Jonderko- z cyklu *Basen*

V té době začala pořizovat emotivní černobílé snímky související se smrtí. Stalo se to pro ni způsobem, jak se vyrovnat s obtížnými emocemi, které nedokázala vyjádřit jiným způsobem. V roce 2008 složila přijímací zkoušku na Státní vysokou školu filmovou, televizní a divadelní Leona Schillera v Łodzi, kam se díky svému portfoliu dostala hned na první pokus. Filmová škola v Łodzi měla velký vliv na její rozvoj, a to nejen umělecký, ale i osobní. Potkala tam mnoho úžasných lidí, kteří ji nesmírně podporovali, naučila se objímat, povídat si a začala se cítit dobře ve své kůži. Mohla sdílet svou vášeň s ostatními a, jak sama říká, z vztahů se studenty si odnesla více než z přednášek a seminářů. Od té chvíle začaly být její fotografické práce vážnější. Stalo se tak v důsledku osobních ztrát blízkých, a také z dřívějších zážitků z dětství. V současné době je na doktorském studiu, které zahájila v roce 2024 na Univerzitě Národní vzdělávací komise v Krakově. Hlavním školitelem její disertační práce je dr. hab. Wojciech Sternak (Varšavská univerzita) a Michał Łuczak je pomocným školitelem ze strany Univerzity Národní komise pro vzdělávání. Projekt je v tuto chvíli ve fázi realizace – tématem jsou dechové orchestry a kulturní dědictví. Fotografickým cílem Karoliny Jonderko je vyprávět o věcech, které jsou podstatné a pro ni důležité. Chce o nich vyprávět kvůli sobě samé. Podle Karoliny je fotografie o emocích a o způsobu, jak o nich vyprávět. „Nejdůležitější je, aby byly viditelné a hmatatelné, a samotná fotografie pak nemusí být vizuálně ohromující." Autorka pracuje hlavně na dlouhodobých projektech, protože čas je pro ni přirozeným procesem. Rád poznává lidi, o kterých vypráví. Při práci na projektu je důležité navázat vztah s protagonistou, aby jejich spolupráce probíhala uvolněně a setkání byla přirozená, jako setkání s kamarádem. Když začíná pracovat na projektu, nikdy při prvních setkáních s protagonisty nefotografuje. Nepracuje rychle, raději pomalu dokumentuje a doprovází, čímž si často získává přátele. Dlouhodobé projekty vznikají z potřeby srdce, nikoli kvůli penězům či oceněním. Přes svou malou obeznámenost se slezskou kulturou Karolina ráda komunikuje ve slezštině a tuto svou dovednost uvádí i v životopise. S úsměvem vzpomíná, jak v roce 2018 pracovala pro The New York Times během Konference OSN o změně klimatu[1] a v průběhu akce působila jako novinářka a fixerka. Říká, že kdyby nebylo jejího původu a znalosti slezštiny, toho dne by nic nedokázala. Díky této jazykové výhodě měla přístup do mnoha míst konání akce, kam by se za normálních okolností nedostala. „Je to pro mě obrovská hodnota, že to mám, že odtud pocházím a vracím se sem s takovou nostalgií…". Na kontě má již mnoho výstav a ocenění. Byla stipendistkou Ministerstva kultury a národního dědictví. V roce 2015 absolvovala mentorský program Napo Images a stáž v kanceláři Magnum Photos v New Yorku. Za svůj dlouhodobý projekt „Reborn" získala v roce 2021 druhé místo v soutěži World Press Photo. V současné době je členkou agentury Napo Images.[2]

1 Katovice 2018 (COP24), 24. konference smluvních stran Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu

2 https://www.karolinajonderko.com/about

4. TVORBA

4.1. AUTOPORTRET Z MATKĄ

Série fotografií tvořící projekt *Autoportret z Matką* vznikla čtyři roky po smrti matky autorky, která podlehla rakovině kostí. Jedná se o sérii autoportrétů Karolíny, na nichž stojí před bílou stěnou oblečená v outfitech své zesnulé matky. Pózuje nenápadně na okraji střední části snímku a dívá se přímo do objektivu. Na každé fotografii vypadá úplně stejně, mění se pouze její oblečení. V levém horním rohu je vidět stopa po obraze, na kterém byl namalován portrét její matky. Pro pořízení fotografií byl tento obraz odstraněn. Rok po smrti matky v roce 2008 Karolina odvezla její osobní věci a oblečení do domu babičky, kde měly být uloženy. V roce 2011 zemřela babička a od té doby bylo horní patro domu prázdné. V dolní části domu bydlel strýc, který se nikdy neodvážil vyjít nahoru. Bylo to pro něj příliš bolestné. Zničil také všechny radiátory, takže se dole topil elektrickými radiátory, zatímco nahoře nebylo žádné topení. V roce 2011 babička zemřela a zanechala dům prázdný. Od té doby prázdným dům i zůstal. Během studia na filmové škole v Łódźi, v roce 2012, nastal čas vypořádat se s věcmi a vzpomínkami, které po mamince zůstaly. Ke čtvrtému výročí matčiny smrti přijela Karolina do vychladlého domu. Byla jí zima, a tak ze skříně vytáhla zelený kabát, na kterém našla matčin blonďatý vlas. Když si ho poprvé po mnoha letech oblékla, pocítila úlevu. Podívala se na skříň a uvědomila si, že má velmi málo fotografií s maminkou, a tak se rozhodla vytvořit sérii autoportrétů v outfitech, které maminka nosila, když byla ještě zdravá. V tvůrčím procesu jí pomáhala starší sestra. Při prohlížení fotografií si vzpomínaly, kdy a při jakých příležitostech dané oblečení oblékala. Texty doprovázející fotografie jsou její vlastní. Fotografie vznikly jako výsledek soukromých, nahromaděných pocitů a ztráty, se kterými se Karolina nedokázala vyrovnat žádným jiným způsobem. Fotografie neměly být nikdy zveřejněny nikomu, protože se obávala, že ji ostatní nepochopí. Teprve po naléhání svého kamaráda ze studia, Dominika Tarabańského, se odvážila ukázat sérii fotografií svému profesorovi Grzegorzovi Przyborkovi. Teprve tehdy se Karolina dozvěděla, že existuje mnoho umělců, kteří využívají umění jako formu autoterapie. Hlubší zkoumání tohoto tématu vyústilo v bakalářskou práci, přičemž série fotografií tvořila její praktickou část.

Fot. 15. Karolina Jonderko-
Vánoční,
z cyklu *Autoportret z Matką*

Fot. 16. Karolina Jonderko-
Zimní,
z cyklu *Autoportret z Matką*

Fot. 17. Obsah knihy *Autoportret z Matką*

Fot. 18. Karolina Jonderko s jedním z limitovaných výtisků knihy *Autoportret z Matką*, který byl věnován do dražby WOŚP 2020

Projekt byl veřejně představen během Krakovského měsíce fotografie v roce 2012 v *Bunkrze Sztuki*[1]. Na výstavě byla přítomna redaktorka časopisu *Wysokie Obcasy*[2],na jehož obálce se Karolina objevila několik týdnů po vernisáži. Ohlas na článek byl tak dobrý, že fotografka začala dostávat stovky e-mailů od lidí, kterým její projekt pomohl. Ve zprávách se s ní dělili o své zážitky a děkovali za vznik projektu. Právě tehdy pochopila, že chce vyprávět příběhy jiných lidí. Projekt se dočkal vydání v knižní podobě. Kniha vyšla v roce 2019 ve standardní verzi a také ve verzi pro nejbližší příbuzné a přátele rodiny, kde byly obálky vyrobeny z prošitých oděvů, které se objevují na fotografiích v knize. Výtěžek z prodeje knih je určen na charitativní účely. Tímto způsobem chce autorka uzavřít svůj příběh i projekt a završit ho tím, že udělá něco dobrého.[3]

1 Galerie současného umění Bunkier Sztuki, náměstí Szczepański 3a, 31-011 Krakov 20

2 Časopis vydávaný v Polsku

3 Glosowitz Monika, Lniak Agnieszka „Archiwum Pamięci Rybniczanek i Rybniczan" https://open.spotify.com/episode/0WMyEfU08c9MyO5cdHBNh2?si=d3ff757b0c354272

4.2. LOST

Projekt *Lost* tvoří 16 fotografií zachycujících pokoje pohřešovaných osob. Každá fotografie představuje místnost věnovanou jednomu z polských vojvodství.

Nechali po sobě rozházené oblečení, neupravené postele, otevřené knihy, zapnutou televizi, jako by se měli každou chvíli vrátit. Opouštěli své pokoje nepřipraveni na prázdnotu.
Magdalena Gorlas

Zanechali po sobě rozházené oblečení, neupravené postele, otevřené knihy, zapnutou televizi, jako by se měli každou chvíli vrátit. Opouštěli své pokoje nepřipraveni na prázdnotu. Magdalena Gorlas Nápad na vznik projektu se Karolíně poprvé zrodil v hlavě během cesty vlakem, když četla knihu „Nostalgie anděla“[1]. Hlavní hrdinka románu byla zavražděna, o čemž její blízcí nevědí, protože tělo dosud nebylo nalezeno. Je tudíž považována za pohřešovanou, nikoli za zavražděnou nebo mrtvou. Karolinu velmi dojal úryvek, ve kterém mladší bratr hrdinky začne skákat po její posteli. Otec, když vidí chování svého syna, ho pokárá a řekne, že v tom pokoji se nesmí nic hýbat, že jeho pohřešovaná dcera se může každou chvíli vrátit domů. Tato věta podnítila úvahy o osudu rodin podobných té z knihy. Jak vypadá život v nejistotě mezi nadějným očekáváním a nejednoznačnou ztrátou? Jak dlouho blízcí osob považovaných za pohřešované nechávají jejich pokoje v očekávání, že se jejich obyvatel vrátí? Trvá to měsíce, roky, nebo snad ještě déle? Najdou tyto místnosti s postupem času jinou, novou funkci? Ještě téhož dne, když Karolina vystupovala z vlaku, narazila na sérii plakátů upozorňujících na zmizení dalších osob. Od té chvíle myšlenka na projekt dozrávala a nabývala konkrétní podobu. Třešničkou na dortu se stal kontakt ze strany nadace ITAKA[2] s pozváním k účasti na organizaci intervenčního projektu na téma deprese. Nadace ITAKA je centrum pro pátrání po pohřešovaných osobách s webovou stránkou, která slouží jako internetová databáze pohřešovaných osob. Karolina představila vedení nadace svůj nápad na projekt o pohřešovaných, který byl nadací schválen. Od tohoto okamžiku se rozběhly práce na vzniku projektu. Vzhledem k obrovskému počtu osob v databázi pohřešovaných bylo rozhodnuto, že vznikne 16 fotografií fotografií - po jedné fotografii pokoje z každého vojvodství na území Polska.

1 A. Seabold „Nostalgie anděla“ (2010)
2 Webová stránka s dostupnou databází pohřešovaných osob https://itaka.org.pl/

Fot. 19. Karolina Jonderko- z cyklu *Lost*

Tým lidí z nadace navázal dialog s rodinami, představil jim záměr projektu a požádal o potřebné souhlasy. Po jejich získání dostala fotografka kontaktní údaje a navštívila vybrané rodiny. Někdy se stalo, že v průběhu práce lidé od účasti na projektu odstoupili. Autorka říká, že to pro ni bylo pochopitelné a v takové situaci nikdy netlačila. Rodiny pohřešovaných osob jsou velmi často stigmatizovány okolím a je jim vyčítána vina za zmizení těchto osob. Přípravy na projekt trvaly asi rok, během něhož autorka shromažďovala informace, prováděla rešerše, setkávala se s rodinami a vedla s nimi rozhovory. Nikdy nefotografovala pokoje při prvním setkání. Byly rodiny, které chtěly pokoj hned ukázat a nechat vyfotografovat, avšak rozhovory byly nesmírně důležité, ba dokonce nejdůležitější součástí příprav. Záleželo jí na tom, aby poznala rodinu svého protagonisty nebo protagonistky, okolnosti zmizení a to, s čím se blízcí každý den potýkají. Teprve když měla pocit, že má plný souhlas s fotografováním, pořizovala snímky. Fotografie byly pořízeny středoformátovým fotoaparátem Mamiya RZ67 na barevný negativ s použitím stativu. Svou volbu zdůvodňuje zcela odlišným způsobem uvažování při analogové fotografii. Střední formát vyžaduje více času – správný výběr záběru, rozmístění vybavení. Stejně tak náklady na negativ, kde předpokladem bylo použití maximálně dvou filmů na pokoj a jeho následné vyvolání, jsou ve srovnání s digitálním fotoaparátem nákladnější a časově náročnější. Tyto faktory nutí k delší a promyšlenější práci. Místnosti nebyly osvětlovány žádným dodatečným zdrojem světla a prostory nebyly nijak aranžovány. Kromě fotografií jednotlivých místností byly pořízeny také portréty pohřešovaných osob. Čím déle je daná osoba pohřešována, tím více je její portrét rozostřený. Jedná se o metaforu paměti a pomalého zapomínání tváří. Portréty byly pořízeny

Fot. 20. Karolina Jonderko- z cyklu *Lost*

analogově na film. Nezveřejněnou součástí projektu jsou portréty rodin pohřešovaných osob a ručně psané dopisy od blízkých adresované pohřešovanému nebo osobám, které by mohly vědět, co se stalo. Existuje také maketa knihy k tomuto projektu, která dosud nevyšla z finančních důvodů a stále čeká na realizaci. Pokud by měla autorka k dispozici větší rozpočet, její vydání nevylučuje. Projekt znatelně ovlivnil další osudy „pokojů". Některé rodiny se po pořízení fotografie rozhodly opuštěné prostory znovu zařídit. Vzpomínka v podobě fotografie jim umožnila posunout se dál a vyrovnat se s tím stavem zastavení mezi očekáváním a překonáním smutku. Rodiny pohřešovaných vyjadřovaly fotografce vděčnost a děkovaly jí za návštěvy, rozhovory a věnovaný čas. S některými z nich zůstává v kontaktu dodnes. Z celého cyklu šestnácti pokojů se zatím podařilo najít pouze jednoho muže, který se naštěstí vrátil ke své rodině živý a zdravý. Jeho pokoj se nakonec do projektu nedostal, protože na zdi visely velmi velké svatební portréty, díky nimž by mohl být poznán, a autorka nechtěla muže vystavit riziku stigmatizace. Byla také nalezena dvě těla pohřešovaných. Osudy ostatních zůstávají stále neznámé. Je projekt již ukončen? Objevily se nápady rozšířit práci do dalších zemí nebo navázat jakousi spolupráci mezi Karolinou a fotografy z celého světa, kteří by vyfotografovali pokoje ve svých zemích. Díky tomu by vznikl intervenční projekt v mezinárodním měřítku. Autorka zdůrazňuje, že práce na projektu pro ni byly emocionálně velmi náročné a psychicky vyčerpávající, a proto by tento projekt nechtěla realizovat sama. Během práce na projektu *Lost* byla autorka po celou dobu pod dohledem psychologa a zároveň absolvovala vlastní terapii. Proto si nedokáže představit další práci na rozšíření projektu jako jediná fotografka.

Fot. 21. Karolina Jonderko- z cyklu *Lost*

Fot. 22. Karolina Jonderko- z cyklu *Lost*

4.2. REBORN

V roce 2012 byl na kanálu BBC odvysílán krátký dokument „My fake baby“[1], jehož hrdinky nakupovaly a staraly se o panenky „Reborn“. Jedná se o velmi realisticky ztvárněné podobizny lidských dětí, ručně vyráběné umělkyněmi zabývajícími se technikou Reborn. Panenky jsou inspirovány různými vývojovými fázemi, od novorozenců a kojenců až po děti staré i několik let. Kromě vizuální podobnosti mají tyto předměty i váhu odpovídající věku, vlastní vůni, přírodní vlasy či řasy. Jejich kůže je plná detailů, cév, znamének či barevných skvrn namalovaných ručně. Celkový dojem z tohoto předmětu a klamná podobnost s člověkemvyvolává u lidí velmi protichůdné reakce. Na jedné straně jsme tak uzpůsobeni, že jakoukoli podobnost s člověkem vnímáme jako něco nebezpečného, na druhé straně však podoba bezbranného malého človíčka vzbuzuje ochranné chování a city. Panenka vyžaduje, aby se s ní zacházelo jemně, a je tak považována za skutečné, živé dítě. Doslovný překlad názvu „Reborn“ je „znovuzrození“, což odkazuje na panenky vyráběné na zakázku na základě fotografie, například zesnulého dítěte. To prochází jakousi „znovuzrozením“ v podobě panenky. Již při prvním setkání s dokumentem Karolinino zaujal téma z hlediska vyrovnávání se se ztrátou a toho, jak předmět přebírá roli nástroje při terapeutickém zpracování ztráty. Začala se pokoušet se s tímto tématem vypořádat. Problémem se ukázaly být pokusy navázat kontakt s ženami z komunity Reborn v Anglii, kde se tehdy Karolina zdržovala. V té době existovaly uzavřené skupiny na Facebooku, sdružující umělkyně vyrábějící panenky i jejich majitelky. Bohužel každý pokus o navázání kontaktu či iniciativa ke spolupráci končila Karolinym vyloučením ze skupin. Tyto reakce vyplývaly z nedůvěry žen. Dosud se média živila tématem Reborn a vytvářela reportáže, které představovaly majitelky panenek v nepříznivém světle. Byly vykreslovány jako narušené, nemocné osoby, hledala se pouhá senzace.

1 2008, reż. Victoria Silver

Fot. 23. Karolina Jonderko- z cyklu *Reborn*

Fot. 24. Karolina Jonderko- z cyklu *Reborn*

Naději přineslo seznámení s Lisou – ženou, která se zabývá výrobou panenek na zakázku a fotografuje je s majitelkami ve svém malém domácím ateliéru. Kromě řemeslného vztahu k panenkám Lisa pocítila i jejich terapeutické účinky. Tato žena totiž do té doby mnohokrát potratila a jednou jen taktak unikla smrti. Karolíně se podařilo s ní promluvit a představit jí své záměry. Přes navázání známosti, upřímné úmysly a další pokusy o hledání však její snahy nepřinesly výsledek. Nejednou se stalo, že i přes předchozí souhlas potenciální spolupráce skončila tím, že ženy přerušily kontakt a nikdo nezvedal telefony. Po mnoha pokusech, kdy už neměla žádné vodítko, bylo nutné vrátit se do Polska. Zlomovým okamžikem při práci na projektu bylo seznámení s Basí Smolińskou, sběratelkou a v současnosti také tvůrkyní panenek. Karolina byla po rozhovoru s Basí pozvána do skupiny, kde našla ženy ochotné zahájit spolupráci. První fotografie začaly vznikat v roce 2015. Mezitím probíhala výběrová řízení do soutěží Ideas Tap a Magnum Photos, kde získala stipendium na projekt o panenkách.

Fot. 25. Karolina Jonderko- z cyklu *Reborn*

Fot. 26. Karolina Jonderko- z cyklu *Reborn*

Fot. 27. Karolina Jonderko- z cyklu *Reborn*

Během prvního půlroku práce na projektu nevznikla ani jedna fotografie. Teprve po několika setkáních, když měla autorka souhlas a důvěru fotografované osoby a jistotu, že je to pro ni bezpečné, začala pořizovat snímky. Jde především o ohled na duševní zdraví protagonistky, zda si je stoprocentně vědoma toho, že panenka není její biologické dítě, ale pouze napodobenina. V případě, že by se tato hranice stírala, bylo by neetické pořizovat fotografie a pokračovat v rozhovorech, což autorka série zdůrazňuje. Při pohledu na fotografie obsažené v projektu by se dalo usuzovat, že cílovou skupinou panenek Reborn jsou hlavně ženy, případně s podporou nejbližší rodiny. Autorka zmiňuje, že na veletrhu panenek Reborn potkala i muže. Vypráví o muži, který se již léta marně snaží o adopci. Je velmi osamělý, rozešel se s manželkou, pracuje z domova a vždycky velmi toužil mít děti. Bohužel šance svobodného muže na adopci dítěte jsou prakticky nulové. Karolina uvažovala o tom, že by tohoto muže do projektu zapojila, ale téměř okamžitě od tohoto nápadu upustila. Jak sama říká, kdyby šlo o film, byl by do něj zahrnut, avšak jako samostatná fotografie by mohla být vytržena z kontextu a bez doprovodného popisu by se nesetkala s příznivým přijetím, což by mohlo mít nepředstavitelné důsledky. Fotografka zde poukazuje na střet dvou klíčových otázek: omezení fotografického média a etiky a odpovědnosti vůči protagonistovi či protagonistce. Fotografie je rychlá a jednoduchá forma, která vyžaduje doplnění kontextu. V této situaci spočívá na fotografujícím odpovědnost za osobu, o které vypráví, a měl/a by vždy jednat v jejím nejlepším zájmu. Z tohoto důvodu nikdy nevznikly fotografie mužů. Některým ženám, které se na vzniku fotografií podílely, se podařilo otěhotnět a porodit děti. Jsou i takové, které se po čase rozhodly pro adopci nebo přestaly pociťovat potřebu vlastnit panenku Reborn. S některými je Karolina stále v kontaktu a dokonce se stala kmotrou jednoho z narozených dětí. Oficiálně práce na projektu ještě nebyly dokončeny.
V roce 2021 se tento projekt umístil na druhém místě v soutěži World Press Photo.

4.4. „ARCHIV PAMĚTI"

Karolina má k Rydułtowům vztah plný lásky i nenávisti, a to kvůli zkušenostem, které v životě prožila. Ačkoli se jedná o typicky slezské hornické městečko a její rodina byla s hornictvím spjata, hornické tradice nepraktikovali. Doma neslavili svátky jako zbytek komunity. Neúčastnili se slezské kultury ani náboženských obřadů, mluvili výhradně polsky. Vzhledem ke své introvertnosti neměla Karolina ani mnoho známých, což ještě více prohlubovalo její odstup od regionu. V roce 2016 opustila rodný kraj a přestěhovala se do Varšavy. Za výběrem města stály známosti, které navázala až v dospělosti. Po příjezdu do Varšavy zažila pocit anonymity ve velkoměstě. Nezná jména svých sousedů. Necítí, že by Varšava byla jejím domovem. Začala ji trápit touha po pohledu na důlní šachty. Při každém návratu do Rydułtów si začala všímat nezvratného úpadku hornické kultury. V roce 2021 se v rámci Foto Festivalu v Rybníku konala „Vernisáž výstavy a setkání s autorem: Krzysztof Gołuch *Hotel* v Muzeu otce E. Drobného v Rybníku. V průběhu vernisáže vystoupila místní dechová kapela spojená s uhelným dolem KWK Knurów. Z rozhovoru se členy kapely se dozvěděla, že tyto kapely budou postupně zanikat. Důvodem je to, že doly již nemají kapely pod svou správou. V současné době v nich hrají profesionální hudebníci, kteří nemají k hornictví žádný vztah. Kdysi šlo o amatérské hnutí lidí pracujících v hornictví a spojených s doly. Skutečné hornické kapely i hornická kultura budou mizet spolu s uzavíráním dalších dolů. Karolina si tehdy řekla, že zrealizuje projekt dokumentující hornické Slezsko, přičemž kapela bude vypravěčem tohoto příběhu. Práce na projektu začaly v roce 2024, kdy byla přijata do doktorského studia. Do té doby prováděla výzkum a jezdila na festivaly dechových orchestrů do Zabrze, které se konají každý rok. Tam navázala kontakty a spolupráci s členy Hornického muzea v Zabrze, kteří rovněž realizují knižní projekt o dechových orchestrech. V roce 2025 navštívila švédskou obec Kieruna, kde se na úpatí hor Kiirunavaara a Luossavaara nacházejí doly na železnou rudu, považované za největší na světě. Zpočátku se zde těžba prováděla mechanicky, tj. pomocí dynamitu a ručního vrtání; přeprava probíhala pomocí vozíků, na které se vytěžená hmota nakládala lopatami nebo jednoduchými stroji.

Fot. 28. Karolina Jonderko- *Górnicze orkiestry dęte*

Fot. 29. Karolina Jonderko- *Górnicze orkiestry dęte*

Práce probíhaly pod zemí v síti komor a chodeb. V současné době se většina těžebních prací a přepravy provádí pomocí počítačem řízených strojů. Dálkové ovládání vrtných souprav a systémy monitorování hornin umožňují do značné míry počítačové řízení práce na dálku od místa těžby.[1] Díky tomu je těžba prakticky bezúrazová. Při všech těchto pozitivních změnách Karolina poukázala na to, že práci v oblasti těžby již nedoprovází strach ani nejistota. Prakticky zde již není místo pro emoce, a v důsledku toho zde již neexistuje hornická tradice, která ji provázela po většinu života v Polsku, kde žila na Horním Slezsku. Tato pozorování ji ještě více utvrzují v přesvědčení, že podobný osud může čekat i hornickou kulturu v Polsku. Fotografka plánuje cestu do Walesu, kde na počátku roku 1984 Margaret Thatcherová oznámila plány na uzavření nejméně rentabilních dolů. To vedlo k uzavření 115 dolů do roku 1990 a v následujících letech bylo Johnem Majorem uzavřeno dalších 55[2]. V současné době se uchází o stipendium Nawa Bekker, aby mohla příští rok, tj. v roce 2027, odjet na Cardiff University. Karolina chce zjistit, jak po uplynutí let vypadají tamní komunity, které byly kdysi spojeny s životem v dolech. Zda jsou tradice a zvyky, které doprovázely život v dolech, stále udržovány, či zda upadly v zapomnění s postupem času. Projekt je v současné době v realizaci a bude předmětem její doktorské práce. Doktorská práce se zaměří na hornické kapely jako na vyprávěcí prvek a hlavní motiv, zatímco celkový projekt se bude točit kolem tématu hornického Slezska. Obhajoba je plánována za dva roky, tedy na rok 2028. Záměrem není vytvořit klasickou reportáž. Autorce záleží na tom, aby projekt nebyl předvídatelný, a proto věnuje mnoho času promýšlení strategie, jak jej kreativně vyprávět. Klasický přístup již nestačí a autorka chce projekt rozšířit o další možnosti z hlediska výstavní prezentace, tak jako tomu bylo v případě výstavy „Bebok“ v galerii Sleńdzińskich v Białymstoku.[3]

1 https://lkab.com/en/news/more-automation-at-greater-depth/ ; https://lkab.com/en/press/updated-fleet/ ; https://pubs.geoscienceworld.org/segweb/economicgeology/article/119/5/1089/645001/Three-Dimensional-Geologic-Modeling-of-the-Kiruna

2 https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/480497,zamykanie-kopaln-w-wielkiej-brytanii-brytyjski-wegiel-i-margaret-thatcher.html

3 Glosowitz Monika, Lniak Agnieszka „Archiwum Pamięci Rybniczanek i Rybniczan” https://open.spotify.com/episode/0WMyEfU08c9MyO5cdHBNh2?si=d3ff757b0c354272

5. ZÁVĚR

5. ZÁVĚR

Na tvorbě Karolíny Jonderko mě zaujímá její vývoj a otevřenost vůči druhým lidem, které jsou patrné v jejích fotografických projektech. První projekt „Autoportrét s matkou“, kde se na fotografiích objevuje výhradně sama autorka, která prezentuje oblečení své matky a tímto způsobem ji představuje divákovi, zůstává ve své komfortní zóně a na snímcích pracuje sama. Je v nich patrná obrovská dávka emocí, plachosti a nejistoty. Chronologicky následující projekt „Lost“, v němž se autorka vyrovnává s rodinnými tragédiemi, již zahrnuje interakci s lidmi, kteří jsou jí cizí. V tomto případě se nejedná o osoby, které fotografuje, avšak již dochází k určitému prolomení bariér a zmenšení odstupu vůči ostatním lidem. V projektu „Reborn“ již dochází k plné spolupráci mezi osobami a fotografkou. Vzniklo mnoho portrétů s protagonisty cyklu, je zde spousta promyšlených a nepózovaných momentů, které ukazují, že vztah musel být navázán již dříve, aby tyto okamžiky byly uvolněné a přirozené. Jako introvertka sama sleduji tuto proměnu s trochou závisti. Přemýšlím, zda i ve mně dojde k takové proměně.
Myslím si, že jednou z klíčových vlastností, kterou je třeba v souvislosti s Karolinou zdůraznit, je její pracovní etika. Mnohokrát jsem od ní slyšela – a vidím to i v její práci –, že na první místo rozhodně klade blaho a bezpečnost, osoby, se kterou spolupracuje. To je v dnešní době nesmírně důležité, kdy jediná fotografie vytržená z kontextu může někomu zničit život. Bohužel je to aspekt, který mnoho lidí, včetně fotografů, opomíjí. Zajímavým krokem je v současné době realizovaná doktorská práce a projekt o Slezsku. Jedná se o téma, které se i nadále točí kolem ztráty a proměny. Proměny, která vede ke ztrátě toho, co je autorce známé a blízké, tedy hornické tradice. Ve srovnání s ostatními již realizovanými projekty, domnívám se, je tento projekt výjimečný a odlišný. Nejedná se o ztrátu, k níž dojde během několika vteřin, jako je například ukončení života či zmizení. Je to pomalý, ale důsledný proces trvající měsíce či roky.
Myslím si, že tento projekt bude cennou památkou nejen kvůli osobním vazbám autorky na hornickou oblast a její tradice, ale také pro Poláky, kteří se mohou ztotožnit s autorkou a jejími zkušenostmi s hornickou oblastí, nebo naopak pro tu část Poláků, která takové zkušenosti nikdy neměla. Jsem velmi zvědavá na konečný výsledek, a to nejen z fotografického a vizuálního hlediska, ale i z hlediska- reakce na výstavy.

Celková tvorba Karolíny Jonderko se mnou velmi rezonuje. Považuji ji za uvědomělou, empatickou autorku, která ve své umělecké tvorbě postupuje velmi pečlivě. Všechny estetické postupy a zvolené výrazové prostředky jsou velmi dobře promyšlené a motivované dosažením zamýšleného efektu. Trpělivost v práci, která se projevuje několik týdnů trvajícím výzkumem před zahájením fotografické činnosti, se promítá do důkladnosti zpracovaného tématu. Když se ptám známých z fotografického prostředí na Karolinu, nejčastěji uvádějí projekt „Autoportrét s matkou“ jako její nejznámější. Méně často zmiňují „Reborn“ a s ním spojenou cenu World Press Photo. Ačkoliv se v jejím životopisu nachází dlouhý soupis výstav, domnívám se, že si zaslouží ještě větší publicitu a uznání. Projekty jako „Lost“ či „Malé Polsko“ stále čekají na své knižní vydání a rozhodně by měly být předmětem finanční podpory. „Lost“ se zabývá problémem pohřešovaných osob, přičemž statistiky ukazují, že v roce 2025 zmizelo 13 032 lidí, což představuje 36 osob denně.[1] To ukazuje, kolik rodin se s tímto problémem potýká, ačkoli se o něm moc nemluví. „Mała Polska“ je projekt o válečných veteránech žijících v Ilford Parku, tedy v posledním polském přesídlovacím táboře ve Velké Británii. Domnívám se, že by se měla zachovat paměť na takové místo, tím spíše, že mnoho lidí nemá o existenci těchto táborů ani ponětí. A Ilford Park je posledním, který stále funguje. Karolina odvedla vynikající práci, když fotografovala obyvatele centra a naslouchala jejich mnoha úžasným příběhům, o které se ráda dělí se svým publikem. Poprvé jsem o tomto projektu slyšela během Karolinina teoretického workshopu v rámci Rybnik Foto Festivalu v areálu dolu Ignacy v září roku 2024. Dosud je to jediná část celého festivalu, která mi utkvěla v paměti. Prezentace autorky mě velmi dojala, ale také jsem se s Karolinou ztotožnila. Myslím, že v mnoha ohledech se řídím podobnými hodnotami, stejně jako ona jsem introvertka a moje první fotografické práce se zabývají mými vlastními těžkými zážitky. Proto padlo rozhodnutí vytvořit tuto bakalářskou práci. Chtěla jsem se hlouběji zabývat tématem ztráty v uměleckých dílech, podívat se na projekty Karoliny Jonderko a alespoň v malé míře přispět k šíření její tvorby.

1 Statistiky pohřešovaných osob – Generální ředitelství policie (KGP)

6. VÝSTAVY

SAMOSTATNÉ VÝSTAVY

2026 Echo spod ziemi / Jastrzębie Zdrój / Polsko
2024 Bebok / Galeria Slendzińskich / Białystok / Polsko
2022-2023 Bebok / Wrzesińska Kolekce / Września / Polsko
2020 Just like Us / collaboration with Itaka Foudation / Varšava / Polsko
2015 Lost / Galeria Ostroleka / Ostrołęka /Polsko
2015 Lost / Imaginarium Gallery / Lodz Fotofestiwal/ Łódź / Polsko
2013 Autoportret z Matką / Gallery 13 / Pszczyna / Polsko
2013 Lost/ Galerie EL / Elbląg / Polsko
2013 Lost / Skwer / Varšava / Polsko
2013 Autoportret z Matką / Galerie Świat / Elbląg / Polsko
2012 Autoportret z Matką / Bunkier Sztuki / Krakov / Polsko
2011 Silesian Funfair / Zamość / Polsko
2011 (Un)usual weeding fashion show / Jarosław / Polsko

SKUPINOVÉ VÝSTAVY

2025 Little Poland / Łódź Fotofestival / Łódź / Polsko
2021 World Press Photo
2018 Little Poland / Features / Unseen festival / Amsterdam / NL
2018 Reborn / The Royal Photographic Society's International Photography Exhibition / Londýn / UK
2017 Reborn / Festival de photo MAP Toulouse / Francie
2016 Lost / Offoto / Opole / Polsko
2016 Lost / Landskrona Foto / Švédsko
2015 If I lay here / Poznań Photography Biennale / Poznań / Polsko
2015 Absolute Resolution: A Participatory Photography Exhibition / San Antonio / USA
2015 ROOTS & FRUITS / Tiff Fotofestiwal / Wroclaw / Polsko
2015 Ideas Tap & Magnum Photos Award / Dray Walk Gallery / Londýn / UK
2014 Ideas Tap & Magnum Photos Award / Shop 12 / The Old Truman Brewery / Londýn / UK
2014 Marked Places / Warsaw Photography Festival / ZPAF Gallery / Polsko
2014 Future Condition / Photokina Academy / Cologne / Německo
2014 Lost / Circulation(s) Festival / CENTQUATRE / Paříž / Francie
2013 Lost / Noorderlicht Festival / Holandsko
2013 Lost / Teplice / Česká Republika
2011 Dyspnea / Porto / Portugalsko

7. OCENĚNÍ

OCENĚNÍ

2021 World Press Photo / 2. místo / Dlouhodobé projekty / Reborn / Amsterdam
2018 Reborn / Lumix festival for young photojournalism / Hannover /Německo
2017 Festival de photo MAP Toulouse / Vítěz / Toulouse /Francie
2017 BZWBK Press Photo / 2. místo / kategorie: lidé / Varšava / Polsko
2017 Grand Press Photo / 2. místo / kategorie:dokumentární projekt / Varšava / Polsko
2016 Grand Press Photo / 1. místo / kategorie: každodenní život / Varšava / Polsko
2016 Tiff x FFP Photobook Dummy Review / Vítěz / Wroclaw / Polsko
2015 Rock Your Dummy / finalista soutěže o nejlepší fotoknihu / Le PhotobookFest / Francie
2015 Ideas Tap & Magnum Photos Award / Vítěz / kategorie 26+ / UK
2013 International Photography Awards / finalista / New York / USA
2013 Luceo Student Award / finalista / New York / USA
2013 Photo Annual Awards / 3. místo / Praha / Česká Republika
2013 Foto Visura Spotlight Grant / 3. místo / New York / USA
2013 Lucie Foundation Emerging Scholarship Program / finalista / LA / USA
2013 Grand Press Photo / 1. místo / kategorie: lidé / Varšava / Polsko
2012 One Eyeland Photography Award / Stříbrný certifikát / Chennai / India
2012 Prix de la Photographie / čestné uznání / Paříž / Francie
2012 International Photography Awards (IPA) / Dvě čestná uznání / USA
2012 The MAP Toulouse Festival 2012 / finalista / Toulouse / Francie
2012 XI National photography contest Portret / 1. místo / Kolo / Polsko
2010 Young man in the 21st century photography contest /1. místo / Kaunas / Lithuania
2010 IX National photography contest Portret / 1. místo / Kolo / Polsko

8. BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAFIE

„On Grief and Grieving: Finding the Meaning of Grief Through the Five Stages” - Elisabeth Kübler-Ross, David Kessle (2007)
Pivac, D., & Zemunik, M. (2020). The Self-Portrait as a Means of Self-Investigation, Self-Projection and Identification among the Primary School Population in Croatia. Center for Educational Policy Studies Journal, 10(4), s. 145. https://doi.org/10.26529/cepsj.927
Alter-Muri, S., & Klein, L. (2007). Dissolving the Boundaries: Postmodern Art and Art Therapy. Art Therapy, 24(2), 82–86. https://doi.org/10.1080/07421656.2007.10129584
Smith, Fiona. “Seeing and Being Seen: Self-Portraiture in Art Therapy.” (2008). S. 7-10

INTERNETOVÉ STRÁNKY

https://www.karolinajonderko.com/
Glosowitz Monika, Lniak Agnieszka „Archiwum Pamięci Rybniczanek i Rybniczan" https://open.spotify.com/episode/0WMyEfU08c9MyO5cdHBNh2?si=d3ff757b0c354272
https://joannaszpak.com/portfolio/szesc-wazonow
Iga Niewiadomska „Sześć wazonów" - opowieść o kwiatach, stracie i żałobie - Głębia ostrości - podcast Polskiego Radia https://open.spotify.com/episode/2SN54FU11rXARIV5dl7Alo?si=475958156e184ef4
https://sinaniemeyer.com/projects/fuer-mich-a-way-of-reconciliation/
https://mareklocher.myportfolio.com/row577
https://itaka.org.pl/
https://www.1854.photography/2014/10/ideastap-and-magnum-award--shortlist-announced/
https://lkab.com/en/news/more-automation-at-greater-depth/ ; https://lkab.com/en/press/updated-fleet/ ; https://pubs.geoscienceworld.org/segweb/economicgeology/article/119/5/1089/645001/Three-Dimensional--Geologic-Modeling-of-the-Kiruna
https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/480497,zamykanie-kopaln-w--wielkiej-brytanii-brytyjski-wegiel-i-margaret-thatcher.html
https://itaka.org.pl/wp-content/uploads/2026/04/Statystyki_KGP_zaginiecia_2025.pdf
https://sztolnia.com.pl/kopalnie
https://pokladykultury.com.pl/lukasz-zawada-fotograf-podziemia/

JMENNÝ REJSTŘÍK

17 Bajorowicz Paulina
61 Gołuch Krzysztof
34 Jarnuszkiewicz Prot
22 Kowalczyk Agnieszka
63 Major John
15 Kubler-Ross Elisabeth
19 Locher Marek
36 Łuczak Michał
19 Niemeyer Sina
41 Przyborek Grzegorz
36 Sternak Wojciech
16 Szpak- Ostachowska Joanna
41 Tarabański Dominik
63 Tatcher Margaret
21 Zawada Łukasz

Autor práce: Daria Adamczyk
Vedoucí práce: MgA. Arkadiusz Gola, Ph.D.
Oponent: MgA. Bc. Iwona Germanek
Počet stran: 87
Počet normativních stran: 34

Institut tvůrčí fotografie
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
v Opavě
Slezská univerzita v Opavě
Opava 2026